

Advies erfinrichting Landgoed Boschhoeve, Nijberkoop

Datum : februari/ april 2022

Onderwerp: Erfinrichting en cultuurhistorie

1. Boerderijfonds

Dankzij een subsidie van het Boerderijfonds kunnen de eigenaren van de Boschhoeve investeren in de modelboerderij van Boeren in het Bos, door “de verouderde boerderij en het versplinterde erf flink op te knappen en beter op hun activiteiten in te richten” (uit het projectplan).

Bij de subsidieverlening heeft het Boerderijfonds het volgende aan de aanvrager gemeld:
“De commissie was positief over uw plannen, vanwege de ensemblewaarde (boerderij, landgoed en villa) in combinatie met de transitie naar een vorm van nieuwe landbouw en de herbestemmingsplannen. Op één onderdeel was er naar de mening van de commissie nog winst te behalen: het erfplan. Men miste een cultuurhistorische onderbouwing waarop de plannen voor het erf gebaseerd waren. Daardoor ontbreekt het onderscheid tussen het boerenerf en tuin (wat cultuurhistorische waarde heeft) en het omliggende land (waar de nadruk meer ligt op ecologische en natuurwaarden).”

Gezien de omvang van het project zou het jammer zijn om ook op dit vlak niet voor een optimale kwaliteit te gaan. Ons voorstel is om door een landschapsarchitect met kennis van boerenerven een erfplan te laten maken op basis van een cultuurhistorische analyse. Vanuit ons netwerk kunnen wij hier iemand voor benaderen, en wij zijn bereid daar ook een financiële bijdrage aan te leveren.”

Hierop heeft het Boerderijfonds de ervenconsulent van Het Oversticht in contact gebracht met de rentmeester en heeft een erfbezoek plaatsgevonden op 13 december 2021.

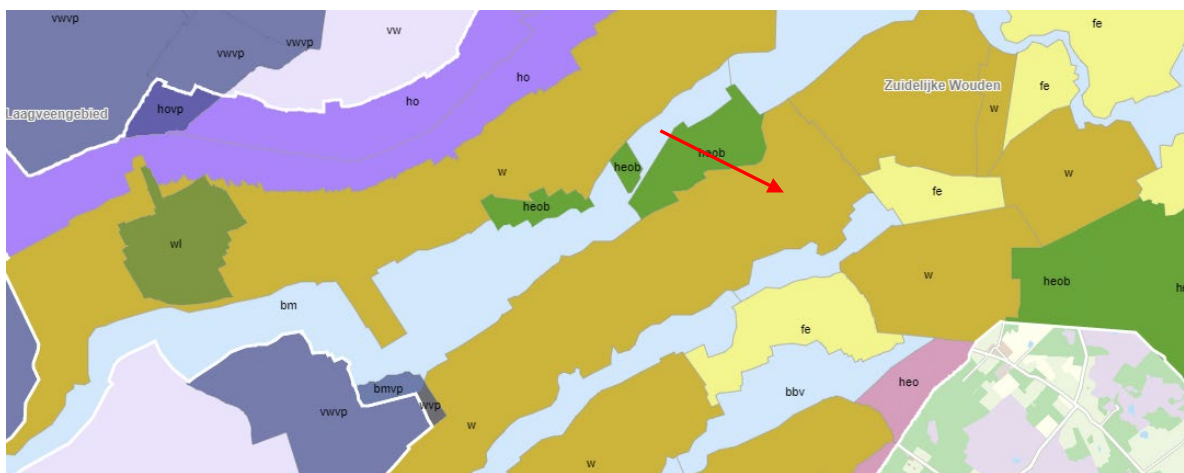
2. Situatie

De Boschhoeve ligt in de Zuidoosthoek van Friesland. Daarbinnen is weer een onderverdeling van landschapstypen te onderscheiden. Nijeberkoop ligt in de Zuidelijke Wouden, een reeks noordoost-zuidwestgerichte ruggen in het landschap.

2.1 landschap

Hoe zijn deze ontstaan? Noord-Nederland lag tijdens de voorlaatste ijstijd (het Saalien) voor een groot deel onder een plak ijs. Gletsjertongen schuurden van noordoost naar zuidwest brede, ondiepe dalen uit (waaronder die van de Linde, de Tjonger en de Boorne /Boarn). Op het Drents Plateau, waaraan dit gebied grenst, zijn tijdens de laatste ijstijd dekzanden afgezet. Die vormden lage glooiende ruggen in het landschap, natuurlijke waterscheidingen. Door de zeespiegelstijgingen na de ijstijden en verstopping van de waterlopen door dekzandverstuivingen stagneerde de natuurlijke afwatering van het Drents Plateau. Daardoor vond op grote schaal veenvorming plaats vanuit de lagere en nattere plekken van het plateau en in de beekdalen. Het veen 'kroop' het hoger gelegen dekzandgebied op. Over het hele gebied vormde zich een dik pakket hoogveen.

De eerste bewoners vestigden zich op het hoogveen nabij de riviertjes. Dorpen met 'woud' of 'wold' in hun naam geven aan dat er moerasbossen lagen, de namen Olde'berkoop' en Nije'berkoop' komen waarschijnlijk van broek = stuk grasland en ope= afgeleid van water. Nederzettingen lagen parallel aan de riviertjes en bestonden uit individuele hoeven, op strookvormige kavels die vanaf de rivier landinwaarts liepen. (Bron: fryslan.maps)

De Boschhoeve ligt midden in dit gebied van langgerekte verkavelingen (woudontginningen). Langs de riviertjes de Tjonger/Kuinder (later rechtgetrokken) en de Linde, respectievelijk ten noorden en ten zuiden van Nijeberkoop, lagen de hooi- en weilanden, het in ontginning genomen tussengebied werd in gebruik genomen als weide, akker of bos. Op de eerste kaart (rond 1850) is de bosaanleg rondom de Boschhoeve te zien. NB de Bovenweg is waarschijnlijk een Romeinse weg geweest tussen Makkinga en Spanga.

1850

1900

1930

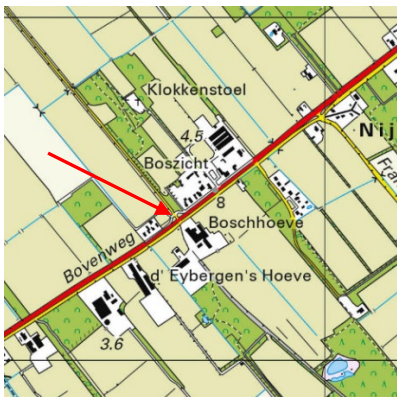
Nijberkoop is van 1840 tot 2008 gegroeid van 150 naar 283 inwoners, het kleinste dorp van de gemeente Ooststellingwerf. Het veengebied is geleidelijk aan helemaal ontgonnen tot land- of bosbouwgebied. Op deze uitsneden van topografische kaarten zijn de bosstroken goed te zien.

1955

1990

2020

In de loop van de laatste honderd jaar is er in het landschap rondom de Boschhoeve niet veel gewijzigd. Alle veengrond is ontgonnen, houtwallen zijn voor een deel verdwenen en het landbouwkundig gebruik is voor het grootste deel weidegrond geworden.

Op alle kaarten vanaf 1900 is de lange lijn van de op de boerderij gerichte laan heel duidelijk te zien.

2.2 erf

De Boschhoeve zelf is een landgoed van ongeveer 160 ha. De boerderij en het erf zijn daar onderdeel van. Een uitgebreide beschrijving is te vinden in het projectplan dat onderdeel is van de subsidieaanvraag van het Boerderijfonds.

Citaat uit het landschapsplan:

“Er zijn zeer diverse landschapselementen waaronder oude lanen, houtwallen, bossen, heide, slingerdijvers, dubbele beuken- en eikenlanen, vennen en poelen. Grote delen zijn destijds door de Koninklijke Heidemij aangelegd naar ontwerp van een landschapsarchitect die hoogstwaarschijnlijk een leerling was van Roodbaard. Recent zijn de natuurterreinen van de Boschhoeve via een tienjarenplan zoveel mogelijk teruggebracht in de oorspronkelijke staat. Landschapsbeheer Friesland zorgt voor het jaarlijkse onderhoud. Boeren in het Bos werkt in samenwerking met Wetterskip Fryslan momenteel een waterproject uit dat voor de terugkeer en het behoud van water in vele vijvers van het landgoed zal zorgen.”

Over het erf meldt de aanvrager het volgende:

“Het erf heeft momenteel een lage cultuurhistorische waarde. Onder meer vanwege het nog veel aanwezige beton, oude mestputten en provisorische erfverharding. Dit alles past niet bij de stijl en sfeer van de historische gebouwen. Daarnaast is het erf thans niet functioneel ingericht. Door een aantal gebouwen zonder cultuurhistorische waarde te verwijderen, maken we het boeren erf meer open en lopen boerderij en erf veel beter over in het omliggende landschap. Dat vergroot de cultuurhistorische waarden van zowel de gelede boerderij als het landschap.”

In het Landschapsplan bij de gehonoreerde aanvraag staan de wensen voor het erf uitgebreid vermeld. Op de bijbehorende erfschets zijn de ruimtelijke ingrepen te zien:

Huidige situatie (luchtfoto Google maps)

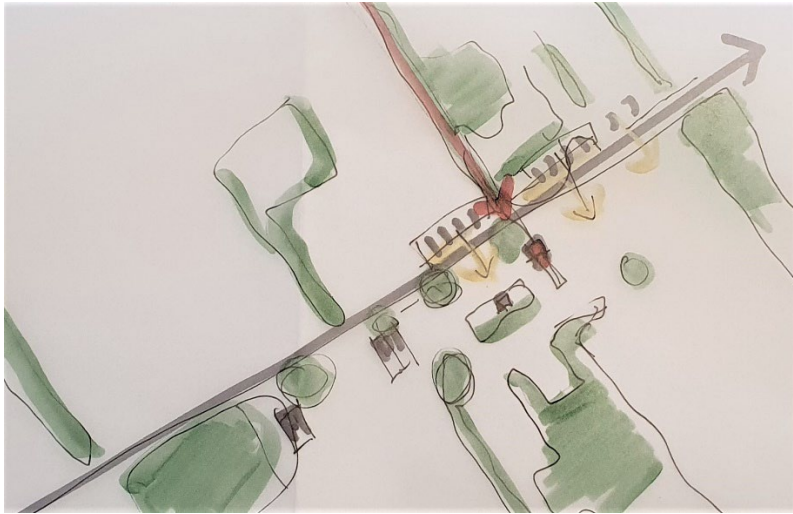
Erfinrichting voorstel architect

Direct opvallende elementen zijn:

- Verwijderen van stallen, bouw van een nieuwe potstal;
- Aanleg van een boomgaard aan de noordzijde van het erf;
- Aanleg van een 'boerenweide' – agroforestry achter het erf;
- Transformatie van de vijver.

3. Advies

3.1 landschap

Opvallende kenmerken in het landschap rondom de Boschhoeve zijn

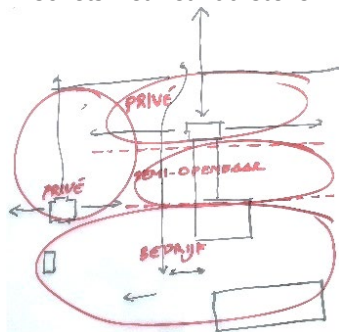
- De lange lijnen van de agrarische percelen, afgewisseld met bosjes en singels;
- De met eiken beplante klinkerlaan vanuit het noorden;
- De bosjes en geclusterde boomgroepen. Vooral aan de zuidkant is een ritme van deze boomgroepen te zien, altijd gekoppeld aan de verspreid langs de weg liggende erven. Het belang van deze boomgroepen/clusters voor de beleving van de ruimte is groot.
- Aan de noordzijde van de weg is wat lintbebouwing; vanuit de huizen is zicht op open ruimtes aan de zuidkant.

3.2 erf

De cultuurhistorische betekenis van het erf in zijn omgeving is groot. De boerderij, bestaande uit de woning en de grote kappen daarachter, heeft een bijzondere ruimtelijke betekenis, vooral in samenhang met de lange (klinker)laan die er vanuit het noorden op afkomt en de villa aan de zuidzijde die wat architectuur betreft aansluit op het dwarshuis. Die ruimtelijke samenhang moet bij de toekomstige ontwikkelingen niet over het hoofd worden gezien.

De wensen van de initiatiefnemers hebben duidelijke ruimtelijke consequenties, die aansluiten op hoe erven in het algemeen en dit erf in het bijzonder altijd hebben gefunctioneerd. Er is duidelijk sprake van een voor- en achterkant en de scheiding tussen wonen en werken is zichtbaar. Nieuwe wensen zijn een betere afbakening van privé ten opzichte van openbaar en van klanten ten opzichte van cursisten/ workshopdeelnemers.

In schets ziet het voorstel er zo uit:

- Voorkant: zicht op de weg, voortuin, 'representatief', relatie met laan, zicht naar voren en opzij
- Midden: semi-openbaar; cursisten, klanten
- Achter: het bedrijf
- De villa naast de boerderij heeft zicht naar voren en opzij, en eigen privéterrein rondom het gebouw

Belangrijk voor de indeling op het erf is dus de combinatie van functies; in hoeverre zijn ze te scheiden en waar worden ze gemengd. Bovendien moet er liefst sprake zijn van een zo compact mogelijk erfensemble.

In de schets die hieruit volgt zijn de volgende onderdelen of wijzigingen belangrijk:

- Maak de plattegrond zo eenvoudig mogelijk: logische rechte lijnen van A naar B
- Zie het terrein als een parkachtige ruimte met losstaande bomen, boomgroepen en struiken in losse groepen of af en toe alleenstaand
- In deze parksetting horen strakke (beuken)hagen niet thuis. Transparantie en verrassende doorzichten passen goed bij de sfeer en het karakter van de gebouwen
- Een formelere opzet is mogelijk aan de noordkant waar de kruidentuin en moestuin worden aangelegd. Zij hoeven niet strak te worden afgescheiden van de boomgaard.

5. Colofon

Titel

Advies erfinrichting de Boschhoeve, Nijeberkoop

Datum

28 april 2022

Opdrachtgever

Boerderijenfonds

Opdrachtnemer

Het Oversticht
Postbus 531
8000 AM Zwolle

Heeft u nog vragen over dit advies?

Neemt u dan contact op met:

Anneke Coops

Anneke.coops@hetoversticht.nl

06-21 59 36 14